ミトコンドリアDNA COII塩基配列による Bactrocera属ミバエ12種の系統解析と分子分類

中原重仁・石田龍顕・土肥野利幸・水庭慎一郎*・金田昌士**・村路雅彦*** 那覇植物防疫事務所・*横浜植物防疫所・**消費・安全局植物防疫課・***独立行政法人農業生物資源研究所

Phylogenetic Relationships and Discrimination among 12 *Bactrocera* Species (Diptera: Tephritidae) Based on Sequences of Mitochondrial COII. Shigehito NAKAHARA, Tatsuaki ISHIDA, Toshiyuki DOHINO, Sin-ichiro MIZUNIWA^{*}, Masashi KANEDA^{**} and Masahiko MURAJI^{***} (Naha Plant Protection Station, 2-11-1, Minatomachi, Naha, Okinawa, 900-0001, Japan. *Research Division, Yokohama Plant Protection Station. **Plant Protection Division, Food Safety and Consumer Affairs Bureau and ***National Institute of Agrobiological Sciences). *Res. Bull. Pl. Prot. Japan* **41**: 15–23 (2005).

Abstract: Nucleotide sequences of a 655bp-686bp portion of the mitochondrial DNA cytochrome oxidase subunit II gene were determined for 14 specimens from 12 *Bactrocera* species. Phylogenetic analysis was performed using 644bp consensus aligned sequences. To examine the position of each species, molecular phylogenetic trees were constructed using various methods. As results, several clades supported by high bootstrap values did not agree with the phylogenetic relationships based on morphological traits. The sequences were also used to detect the diagnostic section of the species. Based on the highly conserved sequences detected among 12 species, new specific PCR primers were designed to amplify diagnostically informative section. PCR products amplified by the new primers were digested by three restriction enzymes: *TaqI*, *HinfI* and *DraI*. Simply banding patterns useful for discrimination were detected. Based on the results, a scheme to identify the 12 *Bactrocera* species was proposed.

Key words: PCR-RFLP, *Bactrocera*, Phylogenetic analysis, Discrimination, Mitochondria, Cytochrome Oxidase Subunit II

緒言

Bactrocera属のミバエ類は、東南アジアと太平洋地域 を中心に分布し、これまでに500種以上が知られている (WHITE and HANCOCK, 1997)。本属ミバエには農業上の 重要害虫が多く含まれている。かつて日本にもミカンコ ミバエBactrocera dorsalisとウリミバエB. cucurbitaeが生 息し南西諸島などで大きな被害をもたらしたが、国や県 による根絶防除事業によってそれぞれ1986年と1993年に 根絶されている (YOSHIZAWA, 1997)。その結果、現在の 日本産Bactrocera属はリュウキュウガキミバエB.diospyri、 クスノキミバエB.hyalina、サタミバエB.pernigra、テリ ハボクミバエB.calophylli、ヤエヤマミバエB.expandens、 ミカンバエB.tsuneonis、カボチャミバエB.depressa、シマ モクセイミバエB.matsumurai、ミスジミバエB.scutellata、 イシガキミバエB.ishigakiensis、ヤンバルアカメガシワミ バエB.sp.の11種となっている(金田, 1999; 田尾・照屋, 1984; Delfinando and Hardy, 1977; Shiraki, 1968)。これ らは一部を除き、野生植物を寄主としており、農業害虫 としての重要性はそれほど高くない。しかし、いずれも 卵や幼虫の形態がよく似ており、未熟なステージでの種 の識別には専門的な知識が必要となっている。

日本では、ミカンコミバエをはじめ農作物に大きな被

害を及ぼす恐れのあるミバエ類は植物防疫法によって輸入禁止植物の対象害虫に指定されており、その侵入に対しては輸入検疫だけでなく全国の各都道府県においても厳重な警戒がおこなわれている。特に南西諸島では、ミカンコミバエやウリミバエ等の飛来による侵入の可能性が高いことから、誘殺トラップを用いたモニタリングや野外での果実採取等による侵入警戒調査が定期的に行われている。これら調査で発見されたミバエは、通常外部形態によって同定されているが、虫体が破損していたり、卵や幼虫、蛹などの若齢ステージで発見される場合など、同属他種と識別・同定が困難なことが少なくない。

近年、ミバエ類を含め外部形態による識別が困難な 様々な昆虫等の種やグループで、Polymerase Chain Reaction-Restriction Fragment Length Polymorphism (PCR-RFLP)を利用した昆虫識別法の開発が試みられ ている(大類ら, 2000; OSAKABE *et al.*, 2002; 柴尾・村路, 2002; MURAJI and NAKAHARA, 2002)。本研究では、輸入 検疫や侵入警戒調査等で発見される可能性の高いミカン コミバエ、ウリミバエ及びB. latifronsに加え、近縁な Bactrocera属9種のミトコンドリアDNA Cytochrome oxydase subunit II (COII)領域の塩基配列を明らかに し、遺伝的多様性について考察するとともに、PCR-RFLPによる種識別法の開発を試みたので報告する。

Subgenus	Species	Collection localities	Numbers*	Accession Number
Bactrocera	B. dorsalis	Taipei, Taiwan	2 (1)	AB090271
		Taichung, Taiwan	2(1)	AB090272
		Bangkok, Thailand	3	
	B. diospyri	Ishigaki, Okinawa Pref.,Japan	5 (1)	AB090273
		Yonaguni, Okinawa Pref.,Japan	2	
	B. hyalina	Ishigaki, Okinawa Pref.,Japan	6 (1)	AB092572
	B. latifrons	Yonaguni, Okinawa Pref.,Japan	6 (1)	
		Taipei, Taiwan	3	
		Bangkok, Thailand	3	
Tetradacus	B. tsuneonis	Kunimi, Oita Pref.,Japan	4 (1)	AB095918
		Nejime, Kagoshima Pref.,Japan	4	
Gymnodacus	B. calophylli	Ishigaki, Okinawa Pref.,Japan	2(1)	AB097081
		Yonaguni, Okinawa Pref.,Japan	2	
		Hateruma, Okinawa Pref.,Japan	4	
		Miyako, Okinawa Pref.,Japan	1	
Paratridacus	B. expandens	Naha, Okinawa Pref.,Japan	4 (1)	AB095917
		Yonaguni, Okinawa Pref.,Japan	4	
		Hateruma, Okinawa Pref.,Japan	2	
Paradacus	B. depressa	Ofunato, Iwate Pref.,Japan	2	
		Yokohama, Kanagawa Pref.,Japan	2(1)	AB092483
		Minami-Saku, Nagano Pref.,Japan	3	
		Tsushima, Nagasaki Pref.,Japan	2	
		Nago, Okinawa Pref.,Japan	1	
Zeugodacus	B. cucurbitae	Okinawa Pref.,Japan	3 (1)	AB093595
		Yaeyama, Okinawa Pref.,Japan	3	
	B. ishigakiensis	Ishigaki, Okinawa Pref.,Japan	9 (1)	AB092573
	B. scutellata	Yokohama, Kanagawa Pref.,Japan	2(1)	AB095919
		Naha, Okinawa Pref.,Japan	3 (1)	AB095920
		Kunigami, Okinawa Pref.,Japan	3	
		Gushikawa, Okinawa Pref.,Japan	1	
		Okinawa Pref.,Japan	1	
	B. sp	Ishigaki, Okinawa Pref.,Japan	7 (1)	

Table 1. Specimens used in this study

* Numbers indicate the sum of individuals used in this study, but the numerals in parentheses refer to the number of individuals used for sequencing analysis.

本文に先立ち、供試虫をご提供頂いた大分県柑橘試験 場 楢原稔氏、横浜植物防疫所 今村哲夫氏、岩泉連氏、 門司植物防疫所 坂之内践行氏、佐々木幹了氏、那覇植物 防疫事務所 宮崎勲氏、小橋川嘉一氏にお礼申し上げる。

材料及び方法

1. 供試虫

本研究で用いたミバエ類の種、採集場所および解析個 体数をTable 1に示す。おもに南西諸島を中心とする日 本国内で得られた個体を用いたが、ミカンコミバエにつ いては台湾、タイで採集された個体、ウリミバエでは農 林水産大臣の許可を得て横浜植物防疫所と那覇植物防疫 事務所で累代飼育されている個体を使用した。また、B. latifronsは成田空港において輸入禁止品生果実から発見 された個体と沖縄県与那国島で採集された個体を使用し た。塩基配列の解析では、台湾産ミカンコミバエ2頭、 横浜植物防疫所で累代飼育された沖縄産ウリミバエ1頭、 沖縄県与那国島で採集されたB. latifrons 1頭、その他日 本産Bactrocera属10頭を用いた。また、制限酵素による PCR-RFLP解析では、各種5~11頭を供試した。なお、 供試虫はいずれもDNA抽出までの間70%~95%エタノー ル中に保存した。

2. DNA抽出

塩基配列の解析に使用するDNAは、供試虫の胸部、 腹部、又は脚の一部を材料として、個体ごとにAmersham Biosciences社製のDNA精製キット(GenomicPrep Cell&Tissue DNA Isolation Kit)を用いて抽出し、個体 ごとに200µ1の滅菌蒸留水に溶解した。また、RFLP解 析に用いたDNAの抽出にはBioRad社製のDNA精製キッ ト(InstaGene)を用い、個体ごとの使用量は200µ1と した。

3. DNA増幅及び塩基配列の決定

ここではミトコンドリアDNAのCOII領域を対象とし て、PCRによってDNA断片を増幅し、得られた産物の ダイレクトシーケンシングによって塩基配列を決定し た。はじめに、SIMON *et al.* (1994) によるユニバーサルプ ライマーmtD13 (5´-AATATGGCAGATTAGTGCA-3´) とmtD20 (5´-GTTTAAGAGACCAGTACTTG-3´)を用 いたPCRを実施した。反応容量は50 μ 1とし、反応ごと に昆虫DNA2.5 μ 1、Taq DNAポリメラーゼ(宝酒造) 0.375 μ 1、dNTP混合液(2.5mM)4.0 μ 1、10×PCR緩衝 液5.0 μ 1、及び1組のPCRプライマー(10pmole / μ 1)各 1.25 μ 1を加えた。DNAの増幅反応はAstec社製のプログ ラムテンプコントロールシステム(PC-700)を用いて行

Β.	dorsalis(Taipei)	1 ATGACAACATGAGCTGCCCTTGGCCTTCAAGATAGAGCCTCTCCTCTTATGGAACAACTTACCTTCTTCATGATCACGC	80
Β.	dorsalis(Taichung)	1 A	80
B.	diospyri(Ishigaki-Oki) 1	1ACTC	80
D. R	latifrons (Yonaguni-Oki)	1 G C T	80 80
B.	tsuneonis(0ita)	1	80
Β.	calophylli(Miyako-Oki)	1	80
В.	expandens (Okinawa)	1 G C	80
B.	cucurbitae(Okinawa)	1A. TT.	80
D. R	depressa (rokonama) ishigakiansis (lehigaki-Oki) 1	ТА.І	80
В.	scutellata (Okinawa)	1А.ТС.С.Т.	80
Β.	scutellata (Yokohama)	1	80
В.	sp(lshigaki-Oki) 1	1 T	80
Q 1	TTTAATAATTTTAGTAATAATTACAACATTA	GT AGGTTATTTAATATTTATTATTATTCTTTAATTCATATACTAACCCAAATCTTTTACATGGTCAAAACTATTGAAATAATTTG	104
81			194
81	CG.		194
81	CCCC	T C C	194
81	G	G C C	194
81	AG	GGG	194
81	G GG G T	C C G G T C GA A A C A	194
81	. C. T		194
81	CC. T C	G G G CA. T. C. A C. G. C	194
81	. C		194
81 81	. G		194
81	CC	A	194
•.			
195	AACGATTCTTCCAGCAATTGTACTACTATTT	ATTGCTTTCCCCTCCCTTCGATTACTATATCTATTAGATGAAATTAATGAACCCTCGGTTACATTAAAGGCTATTGGACACCA	308
195			308
195 195	АССТ	ΑΑΑ Α C TC C CT ΔΔ G ΔΔ Τ	308
195	A	. C. C	308
195	A C A C T C C.	C AC A A CC	308
195	A		308
195	G. AG. GG.	AAIGGGIIGGGI.I.AIGAGGG	308
195	A T A TT T		308
195	A C A		308
195	A C A		308
195	A G A		308
190	A	AAUUUUUUUUU.	300
309	ATGATATTGAAGTTATGAATATTCAGACTTT	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG	422
309 309	ATGATATTGAAGTTATGAATATTCAGACTTTA	ATAAACGT6GAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG	422 422
309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAATATTCAGACTTT	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG	422 422 422
309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAATATTCAGACTTT/ CT	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A.T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. C. A. C. G. G. T. T. T. T. T. T. C. G. A. C. G. G. T. T. T. T.	422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/ 	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. C. A. C. AAT. T. T. T. T. T. T. T. T. T. C. A. C. G. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. T. A. T. T. G. A. C. C. T. T. T. A. T. T. G. A. C. C. T. T. T. A. C. T.	422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/ C. T. C. C. C. C. C. T. C. T. G. C. G. T. G. C.	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A. T. T. <td< td=""><td>422 422 422 422 422 422 422 422</td></td<>	422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/ C. T. C. C. C. T. C. C. C. C. C. T. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. G. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. T.	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A.T. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. C. A. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. T. G. A. C. G. T. T. T. A. T. T. G. A. C. C. T. T. T. A. T. T. G. A. C. C. T. T. T. A. C. T. G. A. C. C. T. T. T. T. T. G. A. C. C. C. T. T. T. T. G. A. C. C. C. T. T. T. T. G. A. C. C. C. T. T. T. T. G. A. C. C. C. T. T. T. T. G. A. C.	422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/ C. T. C. C. C. C. C. T. C. C. G. C. C. C.	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. T. T. T. T. C. A. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. T. A. T. T. G. A. C. G. G. T. T. T. A. T. T. T. T. G. A. C. C. T. T. T. A. C. T. T. G. A. C. C. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. A. C. C. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. C. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. T. <	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/ C. T. C. C. G. C. C. T. C. C. C. T. C. C. C. T. C. T. C. T. C. T.	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/ C. T. C. C. C. C. C. T. C. C. G. C. C. T. C. C. C. T.	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A. T. T. T. <td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td>	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. <td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td>	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A. T. T. T. <td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td>	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACGAGCAGGGATTCCGACTTCTAGATGTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. C. C. GT. TG. T. T. C. T. T. T. A. C. G. A. C. GT. TG. T. A. T. C. T. T. G. A. C. G. GT. TG. T. A. T. C. T. T. G. A. C. C. A. C. G. T. T. T. T. T. A. C. T. T. G. A. C. C. C. A. C. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. G. A. T. T. A. C. C. A. C. C. A. T. A. C. A. C. C. C. T. A. T. A. C. A. C. C. T. T. T. A. A. T. T. T. A. A. C. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTGACAACCGG T. T. A. C. A.T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. T. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. C. G. A. C. G. GT. TG. T. A. T. C. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. C. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. C. T. G. A. C. G. C. T. T. T. T. T. T. A. C. C. T. T. T. A. C. A. C. C. C. C. C. A. T. A. C. A. C. C. C. A. C. C. A. T. A. C. A. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. A. C. A. C. C. C. C. C. A. T. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. T. T. T. T. A. A. T. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTAT C. T. C. C. G. G. C. T. C. C. T. C. C. T. C. T. <	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAATTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. G. A. C. G. T. T. T. C. T. T. T. A. C. G. G. T. T. A. T. T. T. A. T. T. G. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. A. T. T. G. A. C. G. A. C. G. T. A. T. A. C. T. T. G. A. C. A. C. C. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. A. C. C. C. G. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. A. C. C. C. C. T. T. T. <td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td>	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACGAGCGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. G. A. C. G. T. T. T. T. A. T. T. T. A. G. A. C. G. T. T. A. T. C. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. C. T. A. C. G. A. C. G. T. A. T. C. T. A. C. C. A. C. C. C. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. A. C. C. C. C. G. A. C. C. C. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. <t< td=""><td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td></t<>	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/ C. T. C. C. G. C. G. C. C. T. C. C. G. C. G. C. C. T. C. C. T. C. C. T. C. C. C. T. C. C. C. T. C. C. C. C. C. T. C. C. T. <td>ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACGAGCGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. G. A. C. G. T. T. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. C. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. C. T. A. C. G. A. C. G. T. A. T. C. T. A. C. C. A. C. T. A. T. C. T. A. C. C. C. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. A. C. A. T. T. T. T. A. A. T. T. T. T. A. A. T. T. T. T. T. T. A. A. T. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T.</td> <td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td>	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACGAGCGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. G. A. C. G. T. T. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. C. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. C. T. A. C. G. A. C. G. T. A. T. C. T. A. C. C. A. C. T. A. T. C. T. A. C. C. C. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. A. C. A. T. T. T. T. A. A. T. T. T. T. A. A. T. T. T. T. T. T. A. A. T. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCGG T. T. A. C. AT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. G. A. C. G. T. T. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. C. T. A. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. T. A. T. C. T. A. C. C. A. C. C. T. A. T. C. T. A. C. C. C. C. T. T. T. T. A. C. T. T. A. C. A. C. C. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCGG T. T. A. C. AT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. C. AT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. T. T. A. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. G. G. T. T. A. T. C. T. A. C. C. A. C. G. T. A. T. C. T. T. A. C. A. C. G. T. T. T. T. A. C. T. T. A. C. A. C. C. T. T. </td <td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td>	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACGAGCGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCGG T. T. <td>422 422 422 422 422 422 422 422 422 422</td>	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATG	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGATTTTCAGACTTTT/	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATG	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGATTTTCAGACTTTA	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATG	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGATATTCAGACTTTA C. T. C. C. C. T. C. C. T. T. C. C. C. C. C. C. C. C. T. T. C. C. A. T.<	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATG	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTAT	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATG	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTAT	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. A. T. A. T. A. T. A. C. T. T. T. A. C. G. A. T. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. C. A. C. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTAT C. C. C. T. C. C. T. T. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. T. A. C. C. <	ATAAAGGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AAT.T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. A. T. A. T. A. T. A. C. G. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. C. C. A. C. C. T. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
309 309 309 309 309 309 309 309 309 309	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTTA C. C. C. T. C. T. C. C. T. C. C. T. C. T. C. C. T. C. C. T. C. C. T. A. C. C. T. A. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. C. <	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. A. A.T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T. T. A. T.	422 422 422 422 422 422 422 422 422 422
$\begin{array}{c} 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\$	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTAT	ATAAACGTGGAATTTGATTCATATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. A. T. T. T. A. T. A. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. A. C. C. T. T. T. T. T. A. C. A. C. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. T. </td <td>$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$</td>	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
$\begin{array}{c} 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\$	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTAT C. C. C. T. C. T. C. T. C. C. T. C. C. T. C. C. T. T. C. C. T. T. C. C. T. T. C. T. <	ATAAAGGTGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGAGGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. T. T. A. T. T. A. C. T. T. T. T. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. T. T.	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
$\begin{array}{c} 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\$	ATGATATTGAAGTTATGAAGTTAT C. C. C. T. C. T. C. T. C. C. T. C. C. T. C. C. T. T. C. C. T. T. C. C. T. T. T. T. <	ATAAACGT GGAATT TGATT CATATATAGT TCCAACTAA TGAATT AGCAACGGAGT TCCGACT TC TAGATGT TGACAACCG T. T. A. C. AIT. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. T. T. T. T. A. C. G. T. T. T. A. C. C. A. T. T. T. T. T. A. C. C. A. T. T. T. A. C. C. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. C. A. C. T. T. T. T. T. T. T. A. A. T. T. T. T. T. A. A. T. T. T. A. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. A. A. T. T. T. A. A. T. T. T. T. T. A. A. T. T. T. A. A. T. T. T. A. A. T. T. T. A. <td< td=""><td>$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$</td></td<>	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
$\begin{array}{c} 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\$	ATGATATTGAAGTTATGAAATTTCAGACTTT/ C. C. C. T. C. T. C. C. C. T. C. T. C. T. C. T. C. C. C. T. C. C. T. A. C. C. T. A. C. C. C. C. C. C. C. C. T. A. C. C. A. A. <td>ATAAACGT GGAATT TGATTCATATAGT CCCAACTAA TGAATT AGCAACGGAGT CCCGATT CCGACT TCAGATGT TGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. A. T. T. T. T. C. A. C. G. T. T. T. A. T. T. T. T. C. G. T. T. A. T. T. T. A. C. C. A. C. C. T. T. T. A. T. T. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. T. C. C. T. T. A. C. A. C. C. C. C. T. T. T. T. C. C. A. T. A. C. A. C. T. T. T. T. T. C. A. A. T. T. A. A. C. T. T. A. A. T. T. A. A. T. T. A. T. T. T. A. A. T. T. T. T. A. A. T. T. T. A. T. T. T. T.<td>$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$</td></td>	ATAAACGT GGAATT TGATTCATATAGT CCCAACTAA TGAATT AGCAACGGAGT CCCGATT CCGACT TCAGATGT TGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. A. T. T. T. T. C. A. C. G. T. T. T. A. T. T. T. T. C. G. T. T. A. T. T. T. A. C. C. A. C. C. T. T. T. A. T. T. T. A. C. A. C. C. C. T. T. T. T. T. C. C. T. T. A. C. A. C. C. C. C. T. T. T. T. C. C. A. T. A. C. A. C. T. T. T. T. T. C. A. A. T. T. A. A. C. T. T. A. A. T. T. A. A. T. T. A. T. T. T. A. A. T. T. T. T. A. A. T. T. T. A. T. T. T. T. <td>$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$</td>	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
$\begin{array}{c} 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\$	ATGATATTGAAGTTATGAAATTTCAGACTTT/	ATAAAGGTGGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATTAGCAACAGACGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. T. A. C. A. C. G. T. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. C. A. C. G. G. T. T. A. C. A. C. C. A. C. G. T. T. T. A. T. C. T. T. G. A. C. C. A. C. C. A. C. C. T. T. T. A. C. C. T. T. A. C. A. C. C. A. C. C. T. T. T. A. C. C. C. G. A. C. C. A. C. C. C. A. C. C. T. T. T. T. C. C. C. T. A. C. A. C. C. C. C. C. C. T. T. T. T. C. A. T. T. A. C. A. C. C. C. C. C. T. T. T. C. A. T. T. A. C. A. C. C. C. C. C. T. T. A. C. A. C. C. C. C. C. T. T. C. A. A. T. T. A. C. A. C. C. C. C. T. T. A. T. A. C. A. C. C. A. C. T. T. T. T. T. T. T. A. T. A. A. C. A. C. C. A. C. T. ATT. A. T. A. A. A. C. T. T. A. T. C. A. T. T. T. A. A. A. C. T. T. T. C. A. A. T. T. A. A. C. T. T. T. C. A. A. T. T. A. T. C. T. T. C. T. T. C. A. A. T. A. G. C. T. T. T. C. A. A. T. A. G. C. T. T. T. G. A. G. G. A. G. C. C. C. A. G. C. T. T. T. C. A. A. T. T. A. G. C. T. T. T. C. A. A. T. T. A. G. C. T. T. T. C. A. A. T. T. A. G. C. T. T. T. C. T. A. C. A. A. T. T. C. G. A. G. C. T. T. T. G. G. G. A. G. T. A. C. C. C. G.	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$
$\begin{array}{c} 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\ 309\\$	ATGATATTGAAGTTATGAAATATTCAGACTTT/	ATAAACGTGGGAATTTGATTCATATAGTTCCAACTAATGAATAGCAACAGACGGATTCCGACTTCTAGATGTTGACAACCG T. T. A. C. AAT. T. T. T. T. T. A. T. T. T. T. C. A. C. GT. TG. T. T. T. A. T. T. T. A. T. T. T. A. C. G. A. C. GT. TG. T. A. T. A. T. A. T. T. G. A. C. C. C. A. C. C. T. T. T. A. C. T. T. T. A. C. A. C. C. C. C. T. T. T. A. C. C. T. T. A. C. A. C. C. C. C. T. T. T. T. A. C. T. T. A. C. A. C. C. C. C. T. T. T. C. A. T. T. A. A. C. C. C. T. T. T. A. T. T. A. T. T. A. A. C. C. A. C. C. A. T. T. T. T. A. T. T. T. T. T. T. T. T. T. <td>$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$</td>	$\begin{array}{c} 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422\\ 422$

Fig 1. Nucleotide sequences of COII in species used in this study. Nucleotides identical to the reference, *B. dorsalis* (Taipei), are indicated by a dot. The underlined part indicates the new primer desighned for *Bactrocera* species.

い、温度条件は90℃5分の熱変性を行なった後、熱変性
 90℃30秒、アニーリング52℃30秒及び伸長65℃1分30秒の各ステップを40回繰り返し、さらに65℃5分の伸長反応を行なった。PCR産物は宝酒造社製のGFX^{TM} PCR
 DNA and Gel Band Purification Kitを用いて精製し、
 Amersham Biosciences社製のThermo Sequenase Dye
 Terminator Cycle Sequencing Pre-mix Kitを用いてラベルした後、ABI社製の373Sオートシーケンサー
 (PRISM)を用いて解析し塩基配列を決定した。

4. 塩基配列を用いた解析

本研究で得られた塩基配列データは、コンピューター ソフトGenetyxMac Ver.10(ソフトウエア開発)を用い て整列させた後、MEGA ver2.0(KUMAR *et al.*, 1993)に よる系統解析のために使用した。解析に用いたアウトグ ループは*Ceratitis capitata*(AJ242872: SPANOS *et al.*, 2000) とし、1000回のBootstrapリサンプリングを実施した。 また、得られた塩基配列をもとに、PCR-RFLP解析に使 用 する 新 た な プライマーを 設計 する とともに、 GenetyxMac Ver.10を使用して種の識別に利用可能な制 限酵素部位の検索を行った。

5. PCR-RFLP解析

ここでは、PCRによって増幅したCOII領域を制限酵素によって処理し、電気泳動によるバンドパターンを多数の個体間で比較した。用いたPCRプライマーはBCO2F1(5´-GGCCTTCAAGATAGAGCCTC-3´)とBCO2R(5´-CTTTCAATTACAATAGGTAT-3´)の2種類で、いずれも本研究で新たに設計したものである。PCR反応条件は、上述のものとほぼ同様であるが、反応容量を20 μ 1とし、各試薬等の量を2/5とした。また、アニーリング温度は47℃とした。

制限酵素処理は反応容量を10 μ 1とし、反応ごとに PCR産物2.5~4.5 μ 1、制限酵素0.5 μ 1、10×緩衝液1.0 μ 1 (ニッポンジーン社)及び滅菌蒸留水4.0~6.0 μ 1を混合 し、TaqIについては65°C、それ以外は37°Cで2時間保温 した。これらの試料は100bpラダー(ライフテックオリ エンタル社)とともに3.0%のMetaPhor^{TM}Agaroseゲル (BMA Inc.)で電気泳動したのち、エチジウムブロマイ ド(0.5 μ g/ml)で染色し、紫外線ランプ(230nm)の もとで写真撮影した。電気泳動の条件は110~120Vで1 時間30分~2時間とした。

結果及び考察

1. ミトコンドリアDNA COIIの塩基配列の解析

ユニバーサルプライマーを用いたPCRでは、供試した 全ての個体から約800bpのDNA断片を増幅できた。PCR 産物を用いたダイレクトシーケンスでは、14頭の個体か ら655bp~686bpの塩基配列を決定することができた。 これまでに国際的なDNAデータベースに登録されてい る他の昆虫の塩基配列との比較の結果、これらはミトコ ンドリアDNA COII領域であることが確認された。今回 得られた塩基配列は、いずれもこれまでに報告のない新 しいものなので国際的データベースの一つであるDDBJ (日本DNAデータバンク) に登録し、Accession Numberの交付を受けた (Table 1)。

本解析では上述の塩基配列のうち644bpの部分を使用 した(Fig. 1)。これらの塩基組成は、アデニンとチミン に大きく偏っており、その比率は平均64.6%(59.3~67.9) であった。これらの塩基配列を整列させ、変異を示す塩 基座位を調べたところ、218のサイトで塩基置換が確認 された。しかしながら14個体間で対応する塩基配列の長 さに変異はなく、塩基の挿入や欠失は認められなかった。 またB. dorsalisとB. scutellataではそれぞれ2個体ずつの塩 基配列を調べているが、同一種内で前種では3か所、後 種では7か所に塩基置換が認められ、種内変異が存在す ることが明らかとなった。

整列された塩基配列を用いて、コドンのポジションご との塩基置換率を調べたところ、第1、第2及び第3の各 ポジションにおける変異率はそれぞれ17.4%、3.7%、 78.9%で第3ポジションが最も高かった。このことは、 アミノ酸置換をもたらさない第3ポジションでの塩基置 換が最も高頻度で起こるという一般的な事実(根井、 1987)と一致していた。また、塩基置換が確認された 218サイトの34.9%、第3ポジションの10.7%で3種類以上 の塩基が認められ、本領域の第3ポジションでは多重置 換が生じていることが示唆された。このことから、本 DNA領域の進化速度は極めて速く、種または種レベル 以下の系統解析に適していることが示唆された。

2. 系統学的解析

本研究で得られた塩基配列をもとに、最大節約法、近 隣結合法及びUPGMA法による分子系統樹を作成した。 近隣結合法とUPGMA法による系統樹は、Juekes-Cantor法とKimura's 2-parameter法を用いて計算した遺 伝的距離にもとづいて作成した。これらの方法によって 作成した系統樹の例をFig. 2に示す。最大節約法と近隣 結合法では樹形のよく似た系統樹が得られた(Fig. 2 a、 c)。これらの系統樹では亜属BactroceraとZeugodacusは、 基本的に異なるグループであることを示し、既知の形態 学的特徴による分類と一致した。しかし、B. (Bactrocera) diospyriは、いずれのグループにも属さず、これら2亜属 よりも早くに分岐したものである可能性が示唆された。 本種についてはミトコンドリアのrDNA領域の解析にお いても同様の系統関係が報告されており本研究結果と一 致している (MURAJI and NAKAHARA, 2002)。また、これ らの系統樹ではGymnodacus、Tetradacus, Paradacusの各 亜属はBactrocera亜属と同じグループに、Paratridacus亜

属はZeugodacus亜属と同じグループに含まれた。また、 B. (Zeugodacus) isigakiensisは1968年に新種として記載 され、石垣島だけに分布し、形態学的にはB. (Zeugodacus) scutellataとは別種とされるが (SHIRAKI, 1968)、本領域 の解析から両種は極めて近縁な種であると推定された。 なお、最大節約法による解析で描かれる系統樹は1つだ けであった。

本研究で用いたミバエ類12種では、コドンの第3ポジ ションで塩基置換が飽和している可能性が示唆された。 そのため、通常の分子系統解析では遺伝的距離を過小評 価してしまう可能性がある。そこで、コドンの第3ポジ ションを除いたデータセットについて、Juekes-Cantor 法で計算した遺伝的距離をもとにした近隣結合法と最大 節約法で系統樹を作成した(Fig. 2 b, d)。これらは基本 的にFig. 2 aとcによく似ていたが、Bootstrap値が低く、 信頼性のある系統関係を推定することはできなかった。 なお、最大節約法では3つの系統樹が描かれたが、トポ ロジーのみのConsensus Treeを示した。また、 UPGMA法による解析でも信頼性のある系統樹は得られ なかった。以上のことから、置換速度の速いコドンの第 3ポジションによって遺伝的距離を過小評価している可 能性はそれほど高くないと考えられた。

本研究で得られた分子系統樹においてBootstrap解析 で高い信頼性が認められた部分のいくつかでは、これま でに知られている形態による分類(WHITE and ELSON-HARRIS, 1992)とは異なる系統関係を示す場合があった。 特に解析に用いたミバエ類は、大きく3グループに大別 され、亜属ごとに6グループに区分されることはなかっ た。また、今回の結果ではB.(Bactrocera)dorsalis、B. (Bactrocera)hyalina、B.(Bactrocera)latifrons、B. (Gymnodacus) calophylli、B. (Tetradacus) tsuneonis、B.

Table 2.Restriction fragment length estimated among14 Bactrocera species sequences

			•	-					
<i>Taq</i> I:TCGA	A B C D E F G H I J	264 222 238 399 222 429 429 429 399	135 156 177 182 107 207 101 182 107 218	$71 \\ 77 \\ 81 \\ 161 \\ 81 \\ 107 \\ 81 \\ 6 \\ 81$	65 65 77 30 30 81 6	30 46 30 6	30 37 30	16 14	6
<i>Hinf</i> I:GANTC	A B C D E F G H I	334 334 334 243 334 334 283 334	186 186 212 177 243 186 196 283	40 51 57 40 157 40 97 138	30 40 40 31 40	27 6			
Dra I:AAATTT	A B	348 617	269						

(Paratridacus) expandensの6種は、亜属が異なるにもか かわらず非常に近縁なグループに位置づけられた (Fig. 2 aとb)。今後これらの系統関係をより正確に把握する ためには、形態と遺伝子情報の両面からの解析結果を比 較検討することが必要であると考えられる。

3. PCR-RFLP解析

12種から得られた14の塩基配列について、60種類以上 の制限酵素の認識部位を推定し、その比較によりミバエ の種間で顕著な差異を示す制限酵素を検索した。その結 果、TaqI、Hinf I及びDraIで種間差が認められ、これら を組み合わせて用いることで、12種のミバエを識別でき る可能性が示唆された。次に、これら3種の制限酵素の 認識部位を含むDNA断片をより効率的に増幅するため、 本研究で得られた塩基配列をもとに新たなPCRプライマ ーを設計した (Fig. 1)。これらのプライマーを用いた PCRでは、12種のすべての個体から618塩基のDNA断片 を効率よく増幅することが可能となった。このPCR産物 を3種類の制限酵素で処理したときに予測されるDNAバ ンドの長さをTable 2に示した。塩基配列を調べた12個 体について、PCR産物について制限酵素処理を行い、電 気泳動によってバンドパターンを調べたところ、予測さ れたとおりの結果を得られることが確認された(Fig. 3)。 次に、これらのバンドパターンが種の識別法として有効 であることを確認するため、Table 1の全個体 (n = 101) についてPCR-RFLPによるバンドパターンの比較を行っ た。Table 3に、種ごとに検出されるバンドパターンの タイプを示した。その結果、B. hyalina、B. depressa、B. scutellata及びB. latifronsを除く8種のミバエではTable 2 で推定されたバンドパターンが検出され、種識別におけ るバンドパターンの有効性が示された。これらの種では

 Table 3. Banding patterns of mtDNA treated with three restriction enzymes

Species	TaqI	HinfI	DraI
B. dorsalis	F	Е	В
B. diospyri	С	Н	В
B. hyalina	E or e [*]	В	В
B. latifrons	Ι	F or f*	В
B. tsuneonis	D	G	В
B. expandens	Ι	А	В
B. calophylli	В	Ι	В
B. cucurbitae	G	Ι	А
B. depressa	J or j*	Ι	А
B. ishigakiensis	Н	D	А
B. scutellata	H or h*	F	А
B. sp	А	С	А

Characters A-J refer to restriction fragment patterns defined in Table 2. Asterrisks indicate intraspecific variations.

Fig 3. Banding patterns detected among the 12 Bactrocera species using PCR-RFLP amplified Mitochondrial DNA and restriction enzymes indicated in Table 2. The Samples were electrophoresed in 3% MetaPhor™Agarose gel. Lane 1, B. dorslais; Lane 2, B. diosphyri; Lane 3, B. hyalina; Lane 4, B. latifrons; Lane 5, B. tsuneonis; Lane 6, B. expandens; Lane 7, B. calophilly; Lane 8, B. cucurbitae; Lane 9, B. depressa; Lane 10, B. ishigakiensis; Lane 11, B. scutellata; Lane 12, B. sp, Lane M, 50-2,000bp (A and B) or 100bp (C) -radder.

Fig 4. Intraspecific variations detected among four *Bactrocera* four species. Characters J, j, H, h, E, e, F and f refer to restriction fragment patterns defined in Table3. Samples were electrophoresed in 3% MetaPhor™ Agarose gel. Lane M: 50-2,000bp-radder. The restriction fragment lengths areestimated as follows: j: 0.62; h: 0.43, 0.11, 0.07; e: 0.27, 0.14, 0.11, 0.08; f: 0.33, 0.28 (Kb). Restriction fragments shorter than 0.05Kb were ignored.

Fig 5. Scheme for the *Bactrocera* species identification based on PCR-RFLP patterns estimated for the DNA fragment. Characters A-j refer to the banding patterns defined in Table 3.

バンドパターンに種内変異は認められなかった。一方、 B. hyalina、B. depressa及びB. scutellataではTaqI処理時に、 B. latifronsはHinfI処理時にそれぞれTable 2で推定され たバンドパターンとは異なるバンドパターンを示す個体 が確認され(Fig. 4 e、j、h、f)、これらの種では個体変 異が存在することが明らかとなった。種内変異は、B. hyalinaでは石垣島産の6頭のうち1頭、B. depressaでは調 査した10頭のうち長野県南佐久と岩手県大船渡産の合計 5頭、B. scutellataでは調査した10頭のうち沖縄県那覇産 の1頭、B. latifronsでは調査した12頭のうち台湾産の1頭 で検出された。

しかし、これら4種で確認されたバンドパターンe、j、 h、fは他種と重複せず、12種ミバエ識別法として暫定的 な利用は可能と考えられた。そこで、これらミバエを識 別するための簡易的なフローチャートを作成した(Fig. 5)。本図では、はじめにTaqIによりB.dorsalis、B.diospyri、 B.hyalina、B.tsuneonis、B.calophylli、B.cucurbitae、 B.depressa、B.spの8種を識別する。このときバンドパタ ーンH又はIが検出された場合は、HinfIによってB. ishigakiensis、B. scutellata、B. latifrons、B. expandensの4種を 識別する。ただし、TaqI処理時にバンドパターンhが検 出された場合はHinfIで処理する必要はなく、その時点 でB.scutellataと識別できる。また、DraIではZeugodacus 亜属とBactrocera亜属のそれぞれを中心とする2グループ で明瞭に異なるバンドパターンが検出されるため、本酵 素を併用することでより正確な識別が可能となる。

MURAJI and NAKAHARA (2002) は、オーストラリアを 中心に分布するBactrocera属昆虫を対象に、ミトコンド リアのrDNA領域のPCR-RFLPによって種を識別する方 法について報告している。一方、本研究では日本国内に 分布するBactroceraを中心に解析しており、侵入警戒調 査で発見される頻度の高いBactroceraへの利用価値が高 いと考えられる。前者は16SrDNA領域を、後者はCOII 領域を利用した識別法であり、両者の整合性については 今後さらなる解析が必要である。また、本研究では、使 用したサンプル数が、いずれの種も10頭前後と少ないこ とから、種内変異がB. hyalina、B. depressa、B. scutellata 及びB. latifrons以外の種でも認められるか、どれほどの 頻度で検出されるか、あるいは産地によってその他の変 異が存在するかについては明らかではない。そのため今 後より正確な分子同定法を確立するためには、さらに多 くの個体のバンドパターンを調査し、データを蓄積して いくことが必要である。

引用文献

- DELFINANDO, M.D. and D. E. HARDY (1977) A Catarog of the Diptera of the Oriental Region. The University Press of Hawaii, Honolulu: 854pp.
- 金田昌士(1999) リュウキュウガキミバエとテリハボクミバ エの学名について. 那覇植物防疫情報 114: 558.
- KUMAR, S., K. TAMURA and M. NEI, (1993) MEGA: Molecular Evolutionary Genetics Analysis, version 2.0. The Pennsylvania State University.
- MURAJI, M. and S. NAKAHARA (2002) Discrimination among pest species of *Bactrocera* (Diptera: Tephritidae) based on PCR-RFLP of the mitochondrial DNA. *Appl. Entomol. Zool.* 37 (3) : 437-446.
- 根井正利(1987)分子進化遺伝学. 培風館, 東京. pp.433.
- 大類幸夫・松沢春男・小池芳昭・吉松慎一(2000)オオタバ コガとタバコガのPCR-RFLP法による識別および日本のタ バコ圃場におけるオオタバコガの発生調査への応用.日本 応用動物昆虫学会誌.44:73-79.
- OSAKABE, Mh., T. HIROSE and M. SATO (2002) Discrimination of four Japanese Tetranychus species (Acari: Tetranychidae) using PCR-RFLP of the inter-tran-

scribed spacer region of nuclear ribosomal DNA. *Appl. Entomol. Zool.* 37 (3) : 399-407.

- 柴尾学・村路雅彦(2002) PCR-RFLPによるミカンキイロア ザミウマとヒラズナハアザミウマの識別法の開発.大阪府 立農林技術センター研究報告 38: 30-34.
- SHIRAKI, T. (1968) Fruit flies of the Ryukyu Islands. United States National Museum Bulletine 263, Smithsonian Institution Press, Washington: 104pp.
- SIMON, C., F. FRATI, A. BECHENBACH, B. CRESPI, H. LIU and P. FLOOK (1994) Evolution, Weighting and Phylogenetic Utility of Mitochondrial Gene Sequences and a Compilation of Conserved Polymerase Chain Reaction Primers. Ann. Entomol. Soc. Am. 87 (6): 651-701.

SPANOS, L., G. KOUTROUMBAS, M. KOTSYFAKIS and C. LOUIS

(2000) The complete sequence of the mitochondrial genome of the Medfly, *Ceratitis capitata. Insect Mol. Biol.* 9 (2) :139-144.

- 田尾政博・照屋匡 (1984) 宮古および八重山群島で発見され たDacus属ミバエ 3 種について. 沖縄農業19: 23-31.
- WHITE, I. M. and M. M. ELSON-HARRIS (1992) Fruit flies of Economic Significance: Their Identification and Bionimics. CAB International, Wallingford, UK: 601pp.
- WHITE, I. M. and D. L. HANCOCK (1997) CABIKEY to the Indo-Australian Dacini Fruit Flies. CAB International, Wallingford,UK.
- YOSHIZAWA, O. (1997) Successful eradication programs on fruit flies in Japan. *Res. Bull. Pl. Prot. Jpn.* 33 (Suppl.) : 1-10.